

Письмові завдання для підготовки до семінару:

Тема семінару 3-4. Основні етапи розвитку філософії: теоцентризм Середніх віків, антропоцентризм епохи Відродження

1. Порівняйте погляди представника апологетики Оригена та представника патристики Августина Аврелія у питаннях щодо творіння Богом світу і людини, ознайомившись із творами Оригена «Про начала» і Августина Аврелія «Сповідь». Дайте (письмово) відповіді на питання:

1.1. Чому міркування Оригена щодо чисто релігійних питань можна вважати також і філософськими?

З погляду взаємовідносин християнського віровчення та філософії процес повернення до Бога має гностицистський характер, бо Ориген пов'язує цей процес із вдосконаленням людського пізнання. Тут філософія розглядається як найкращий шлях до християнського віровчення.

Як сказав Карл Густав Юнг про Оригена: Богослов'я Оригена було по суті філософським і, можна сказати, цілком укладалося в рамки філософії неоплатонізму. В Оригені ми бачимо мирне і гармонійне злиття та взаємопроникнення двох сфер: грецької філософії та гностицизму, з одного боку, та світу християнських ідей – з іншого. Але така широка і глибока терпимість і справедливність викликали на Оригена переслідування та засудження з боку Церкви.

У філософській системі Оригена християнська істина ввібрала в себе риси олександрійського неоплатонізму. Ідеалом філософської системи є монізм: досягнення єдності між Богом та світом. Засобом був градуалізм: введення опосередкованих ступенів і насамперед Логосу. Оригенізм був рівнозначним явищем у порівнянні з філонізмом: те, чим для іудеїв була система Філону, а для греків — філософська система Гребля, тим для християн була філософська система Оригена. Християнська філософія, побудована за олександрійською схемою і, можливо, найменшим чином від неї відрізняється, — це і є оригенізм.

Зокрема, концепцію Оригена формували: теорія християнства як знання; Бога – як незмінного та непізнаваного буття; Христа – як Божественного Логосу і як творця світу; світу - як вічного; душі - лише у разі падіння сполученої з тілом; зла - як відрази від Бога; історії світу - як падіння і навернення духів, спасіння, одержуваного за допомогою пізнання; кінця історії - як апокатастазу. При цілісному принциповому неоплатонізмі цієї філософської системи у ній виявилися, проте, власне християнські риси: так, наприклад, всупереч античному універсалізму, формувалося більш індивідуальне розуміння світу, а всупереч детермінізму переконання у свободі духу.

Тому можна дійти до висновку, що міркування вже вважається філософією. Тим паче одне релігійне питання для різних людей викликає різні відповіді і домисли, стосовно ситуації, яка описана в питанні

1.2. Що таке філософія у Августина? Чи можна, з його точки зору, пізнати істину Світу?

Вся філософія Августина була зосереджена на Богові, єдиному досконалому й абсолютному бутті – супроти Нього дочасний світ втратив значення, а якщо він і має значення, то тільки як твір і відблиск Бога. Без Бога ми негодні ані діяти, ані пізнавати, ані існувати. Потрібне просвітлення, щоб пізнати істину, потрібна благодать, щоб чинити добро і спаситися. І в усій природі ніщо не може діяти без участі надприродних сил. Такий був супранатуралістичний погляд Августина на світ: найгостріша протилежність усякому натуралізму.

Властивістю етичних поглядів Августина було те, що злу вони приписували інше походження, ніж добру. Зло походить від людини, а добро – від Бога, тобто зло є справою природи, а добро справою благодаті. Добрі лише ті, що сподобилися благодаті, отже вони добрі не з себе, а з Божої благодаті. А благодаті вони сподобилися, не заслуговуючи на неї; благодать – «благо дана», «дано задарма», і вона не була б «благодаттю», якби Бог уділяв її за заслуги. Тож людина відповідальна за зло, але не за добро. Ось так переполовинена етика Августина; одна її половина – виражена вкрай далекосяжного супранатуралізму: без благодаті людина не може чинити добро, а на благодать не може заслужити.

Філософія Августина виникає як симбіоз християнських і стародавніх доктрин. Із стародавніх античних філософських доктрин головним джерелом для нього був платонізм, який він знав по перевазі у викладі неоплатоніків. Ідеалізм Платона в метафізиці, абсолютизм в теорії пізнання, визнання відмінності духовних принципів в структурі миру (добра і погана душа, існування окремих душ), упор на ірраціональні чинники духовного життя.

Спрямованість до бога для людини природна, і єдино через з'єднання з ним чоловік може досягти щастя. Філософія Августина таким чином відкриває простір для теології.

Дав філософське обґрунтування християнського догмату Триєдності Бога; другу іпостась (Бога-Сина) інтерпретував як Логос-слово, самосвідомість Бога-Отця. Важливим внеском у розвиток богослов'я стало потрактування співвідношення іпостасей Трійці через феномени іманентного діалогу, самоспоглядання, самопізнання, спілкування і любові, через які реалізується сутність Бога. Таке тлумачення вплинуло на розвиток емоційно-психологічної складової християнства; ініціювало в європейській культурі звернення до іманентного в суб'єктивній сфері та філософію діалогізму.

На відміну від античної філософської традиції «знедушевив» світ: за Августином, душею володіє тільки людина — єдине серед усіх творінь, що є подобою Бога

1.3. Яку кінцеву мету в історії людства бачить Августин Аврелій?

Історія мислиться Августином як процес, кінцевою метою якого є досягнення "вічного світу в Богу", коли "церква войовнича" перетвориться на "церкву торжествуючу". Відповідно, моральне вчення А. засноване на євангельській презумпції милосердної любові (caritas), осмисленої А. як вищої форми розвитку чуттєвої сфери людини, єдино здатної надати справжнього змісту всім виразним засобам людської мови та мислення.

Якщо подивитися на всю людську історію, то не знайти нікого, хто не захотів би мати світ. Ті ж, хто бажали війни, бажали перемоги, і тим самим славного світу, або ж хотіли влаштувати світ по-своєму. Але найвищий світ — це головна риса Божого Граду. тому кожен, сам того не розуміючи, бажав зрештою його. Тому кінцева мета історії людської, як і насправді людини — саме вищий світ. Але отримати можливість жити в ньому і зрозуміти всю його красу можна лише повіривши в Єдиного Істинного Бога. І тому страждатимуть у геєнні вогненної та душі, а не лише тіла грішників, які зрозуміють це надто пізно.

2. Заповніть таблицю:

Патристика

Складові	Сутнісні характеристики
<i>Риси «батьків церкви»</i>	Святість життя, патріархальність (поважний вік)
<i>Представники вчення</i>	Аврелій Августин, Юстин філософ, Тертуліан, Климентин Александрійський, Ірней Ліонський, Василій Великий
<i>Риси патристики</i>	Монотеїзм, супранатуралізм та креаціонізм: супранатуралізм та креаціонізм — визнання надприродності та трансцендентальності Бога, його абсолютної влади над світом, який він створив з нічого, його абсолютної благодаті та справедливості. Людина патристикою тлумачиться як Божа істота, чия істинна і первісна сутність була викривлена після гріхопадіння. Найважливішими проблемами філософсько-теологічного характеру, що обговорювалися в патристиці, були: - троїчність Бога і співвідношення між божественними іпостасями ("суперечки про Трійцю"); - природа Христа божественна, людська або боголюдська (христологічна проблема); - співвідношення свободи і благодаті; - відношення віри і розуму.
<i>Цілі патристики</i>	Прояснити християнство, оберігати його від язичництва та сформулювати догми (релігійні істини та правила, які не піддаються сумніву).

<i>Завдання патристики</i>	Головним для патристики є пізнання шляху до Бога (богопізнання), спонукання рухатися цим шляхом задля досягнення єдності з Богом (теозис), що єдине може повернути людину до її первісного "негріховного" стану. Головною метою є збереження та актуалізації християнської спадщини в сучасній цивілізації є розробка методології інтерпретації історично-достовірного та адекватного способу «перекодування» традиційних релігійно-філософських універсалій у символи та категорії сучасного соціального, культурологічного та філософського знання.
<i>Роль філософії</i>	Патристика відіграє важливу роль у вивченні історії раннього християнства та формуванні християнської доктрини. Вона охоплює період з появи християнства до кінця Середньовіччя і включає роботу таких авторів, як святий Августин, святий Іоанн Златоуст, святий Афанасій Олександрійський та інші. Патристика досліджує як вчення окремих отців церкви, а й контекст, у якому це вчення виникло. Вона допомагає зрозуміти, як формувалися церковні доктрини та теологічні концепції, і як вони співвідносяться з біблійними текстами. Крім того, патристика є важливим джерелом для розуміння культурних та соціальних аспектів життя ранньої Церкви, її організації та взаємодії із суспільством. Також патристика є важливим інструментом оцінки сучасних дискусій і суперечок усередині Церкви, таких як відмінності в тлумаченні Біблії, сутність Трійці, роль Церкви в суспільстві та інші. Патристичні тексти та традиції можуть бути основою для вирішення таких суперечок та зміцнення віри.

Джерела (тексти)	Рання патристика: Апологія" до Антонина Пія і "Апологія" до Марка Аврелія, "Бесіди з Трифон-іудеєм», "Звертання до греків", зведення 4х Євангелій «Діатессарон», трактат "Про відродження мертвих" і "Послання" до Марка Аврелію, трактати "Умовляння еллінів", "Педагог", збірник есе "Стромати" ("Клаптевий килим"), бесіда "Який багатий врятується?» Зріла патристика: Василь Великий Кесарійський (біля 330-379, основні твори: "Про святого Духа", "Шестоднів"), його брат Григорій Нісський (близько 335 - близько 394), Григорій Богослов Назіанзин (близько 330 - близько 390, основні твори: "Про моє життя", "Про мою долю", "Про страждання моєї душі») Пізня патристика: Леонтій (біля 475-543) і Боецій (Анцій Манилій Торкват Северин, біля 480-525, основні твори: "Розрада філософією»)

3. Вкажіть п'ять доказів Буття Божого Фоми Аквінського, доведіть їх зв'язок із філософією Аристотеля.

Фома Аквінський створив філософську працю "Сума теології". Уперше поєднав філософію з християнською вірою та використав її для розвитку теології. Беручи за основу філософію Аристотеля він вважав і переконував представників церкви що це є духовна опора релігії і самого віровчення. Він спробував досягнути істинну яка перебувала у лоні католицького віровчення.

Прийшовши до висновку що не все підвладне розуму він чітко розрізняє істини розумні і стини над розумні. Філософія і теологія отримують у нього свій самостійний статус, свої завдання та цілі. Це є спроба прокласти міст між світською науковою філософією і божеською мудрістю (релігією). Істини розуму та над розумні істини мають найвищу основу у бутті Бога, який і є їх спільним джерелом твердить Аквінський.

Аквінський, який жив у 13 столітті, відомий своїм внеском у філософську та богословську традиції Заходу. Він розробив п'ять доказів існування Бога, які базуються на філософських принципах Аристотеля. Ось ці докази та їх зв'язок із філософією Аристотеля:

1. **Доказ з руху.** Фома Аквінський вважав, що рух є доказом існування Бога. Згідно з ним, все, що рухається, потребує першої причини руху, яка сама не рухається. Ця перша

причина є Богом, який започаткував рух у всьому світі. Цей доказ має корінь у філософії Аристотеля, який вважав, що рух потребує причини.

2. **Доказ з причини та наслідку.** Цей доказ базується на відношенні причини та наслідку. Згідно з Фома Аквінським, весь світ має свою причину, і ця причина є Богом. Філософія Аристотеля також розглядала відношення причини та наслідку.
3. **Доказ з можливості та необхідності.** Цей доказ заснований на теорії можливості та необхідності. Фома Аквінський вважав, що існування Бога не є можливим, але необхідним. Згідно з філософією Аристотеля, він також вважав, що існування речей може бути необхідним або можливим.
4. **Доказ зі ступеня досконалості.** Цей доказ ґрунтується на ідеї, що існує градація досконалості в різних речах. Фома Аквінський вважав, що існує досконалисть у різних аспектах у всьому світі, наприклад, досконалисть у моральних чеснотах, розуміння і творчості. Ця досконалисть є доказом існування Бога, який є абсолютно досконалим у всіх аспектах. Цей доказ також базується на філософії Аристотеля, який вважав, що є ідея про абсолютно досконалий об'єкт, який називається «будучим», і що всі інші об'єкти мають градацію досконалості відносно цього «будучого».
5. **Доказ зі сутності та існування.** Цей доказ базується на відношенні між сутністю і існуванням. Згідно з Фома Аквінським, Бог є тим, хто об'єднує сутність і існування, що означає, що він є необхідним для існування всього світу. Цей доказ також має корінь у філософії Аристотеля, який вважав, що сутність речей необхідно пов'язана з їх існуванням.

Наслідуючи Аристотеля, Фома Аквінський вважав, що людина за своєю природою є політичною істотою. Поодинокі люди не можуть задовольнити свої потреби, в них від природи закладене прагнення об'єднатися і жити в державі. З цієї природної причини й виникає держава як політична спільність людей. Метою державності є спільне благо, забезпечення умов для гідного життя. Здійснення цієї мети, на думку мислителя, передбачає збереження феодально-станової ієрархії, привілейованого становища можновладців і багатіїв, дотримання всіма встановленого Богом обов'язку підкорятися правителям, які уособлюють собою державу.

4. **Філософський словник:** атрибут, віталізм, деїзм, детермінізм, діалектика, дискурс, дуалізм (письмово дати визначення).

Атрибут - це якісна характеристика об'єкта, що допомагає ідентифікувати або описати його. Атрибути можуть бути фізичними, психологічними або метафізичними.

Віталізм - це філософський напрям, що вважає, що живі організми мають внутрішній життєвий принцип, який відрізняє їх від неживої природи. Цей життєвий принцип не може бути пояснений науковою теорією, і він є джерелом життя та розвитку.

Деїзм - це напрям у філософії, що вважає, що Бог створив світ, але після створення не втручається у його подальший розвиток. У деїзмі Бог розглядається як творець, але не як моральний авторитет, який має контролювати поведінку людей.

Детермінізм - це філософська теорія, що вважає, що кожна подія є результатом причин і наслідків, і що майбутнє можна передбачити, якщо відомі всі причини, які призводять до цього майбутнього.

Діалектика - це метод, що використовується для розв'язання протиріч і досягнення нових пізнань. Він передбачає, що розвиток процесів відбувається через боротьбу протилежностей, і що кожна протиріч може бути розв'язана на вищому рівні синтезу.

Дискурс - це процес взаємодії мовленнєвих практик у рамках певної соціокультурної спільноти. Дискурс включає в себе вживання мови з метою створення тексту, який передає певне значення, і зазвичай використовується для обговорення певних тем, питань або проблем.

Дуалізм - це філософська теорія, що вважає, що світ складається з двох різних видів речей, таких як матерія та дух. Ця теорія припускає, що матеріальні та нематеріальні речі не можуть бути зведені до одного виду та що існують дві різні форми існування.